

enim hanc nebulam opponit: nebula enim est symbolum tenebrarum et noctis. Unde nebulae enigma apud Symposium hoc exstat:

Nox ego sum facie; sed non sum nigra colore,
Inque die media tenebras tamen affero mecum:
Nec mihi dant stellae lucem, nec Cynthia lumen.

Tertio, nonnulli cum Lyrano apposite per nebulam metonymice accipiunt aquas nebulosas et caliginosas, quae in genesi mundi totam terram, aerem et aethera usque ad caelum empyreum repleverunt: ex quibus Deus deinde formavit omnes caelos, elementum ignis et aeris; quaeque, *Genes. 1.* vocatur *abyssus*: «Tenebrae, inquit, erant super faciem abyssi.» Sapientia ergo hic suam potentiam, providentiam et fecunditatem significat, nimirum, quod aquis nebulosis operuerit terram, ut illam irrigaret et fecundaret ad producendum ex ea herbas, arbores et plantas; homines item et animalia, caeteraque omnia. Huc facit illud *Psalm. CXLVII, 5*: «Qui dat nivem, sicut lanam; nebulam, sicut cinerem spargit,» *q. d.* Deus solus eloquio, id est verbo suo, dat nivem quae candore, levitate, mollitie, ait Theodoretus, densitate et calore similis est lana: nam nix quasi lana terram tegit ad eam fovendam, calefaciendam et fecundandam, dum halitus et expirationes calidas terrae cohibet; et intra terram repellit, ut earum calore semina iacta altiores et latiores agant radices, itaque uberem dent messem. Et «nebulam,» Hebr. *pruinam*, «sicut cinerem spargit.» Pruina enim similis est cineri colore, copia, calore et virtute; nam instar cineris exurit et consumit nimium humorem terrae, itaque eam calefacit, temperat et fecundat. Unde Sextus Pompeius: «Pruina, inquit, dicitur quasi perurens.» Deus ergo sicut in aestate terram pluviis et ventis eventilat et refrigerat, ne aestu laedatur; ita in hieme, ne laedatur frigore, eam nive quasi lana fovet, pruina quasi igne calefacit, crystallo vel grandine quasi pane et cibo alit; grandines enim quasi grana sacchari terram eduleorant, humectant et nutriunt. Hoc est quod subdit Psalter: «Mittit crystallum (id est grandinem) suam, sicut buccellas.»

Quarto, sic exponas: Sicut nebula tegit terram; ita ego sapientia texti teoque terram, non nebula, sed gloriae, et pulchritudine varia creaturarum. Unde Arabicus nude vertit, *exivi namque de ore Altissimi, et operui terram.* Porro, apte gloria comparatur nebulae, quia olim gloriam suam et splendorem majestatis suae, quam oculus humanus ferre non potuisset, infringere et obvelare Deus solet nebula. Unde pernebulam Dei gloria representabatur in tabernaculo Moysi, *Exodi xxxiii, 9*; et in templo Salomonis, *III Reg. viii, 10*, ac *Isaia cap. vi, 4.* Unde Suarez, lib. II *De Opere sex Verum*, cap. v, num. 6, tertiam et quartam expositionem conjungens: Sapientia, ait, terram textit aqua, perinde ac solet terra tegi nebula: vel potius, «sicut nebula,» quia majestate sua et praesentia

terram implebat ad eum modum, quo de divino Spiritu dicitur: «Spiritus Domini ferebatur super aquas;» quia, scilicet, fovebat illas praesentia et virtute sua.

Mystice B. Virgo, aeternae Sapientiae mater, tegit terram quasi nebula: *primo*, quia hominum miseriam et nuditatem tegit sua misericordia et gratia; *secundo*, quia eorum humorem et phlegma, id est, acediam et torporem, desiccet et calefacit, eosque efficit fervidos et fecundos honorum operum; *tertio*, sicut nebula, flante Austro, adveniens solvit glaciem et rigorem ab Aquilone inductum, terramque humectat: ita Virginis intercessione, per Spiritus Sancti gratiam, solvitur gelu et obduracy cordis a diabolo inducta, ac viuentes virtutum actus producantur. Quare S. Bernardinus, tom. III, *serm. 11, art. 11*, verba illa *Ecclesi. cap. xliii*: «Medicina omnium in festinatione nebulae,» adaptat B. Virgini; ait enim medicinam omnium hominum esse in festiva Assumptione Virginis: «Quia omnes, inquit, qui volunt, participes fiunt gratiae suae;» ac citat S. Bernardum dicentem Deiparam copiosissima charitate sua omnibus sapientibus et insipientibus fecisse se debitori; et misericordiae sinum aperire, ac de plenitudine ejus accipere universos.

7. EGO IN ALTISSIMIS HABITAVI, — disponendo caelum empyreum, ait Lyranus, illudque mox ut a me creatum est, replendo innumeris Angelorum myriadibus. Licet enim Sapientia divina, puta Deus, Deique Filius, sint per essentiam, praesentiam et potentiam in toto mundo, juxta illud *Jerem. xxiii*: «Caelum et terram ego impleo;» tamen habitatio, id est, domus et templum, in quo habitare dicitur Deus, est caelum, praesertim empyreum; quia in eo suam potentiam, magnificentiam, opes et gloriam ostendit sanctis Angelis et hominibus. Unde ait *Isaia LXVI*: «Caelum mihi sedes est; terra autem scabellum pedum meorum.» Porro per caelum, maxime quidem empyreum, generaliter tamen quodvis accipe, non tantum sidereum et aethereum, sed et aereum. Unde de eo subdit:

ET THRONUS MEUS IN COLUMNA NUBIS. — Nota: In Scriptura Deus Deique majestas dicitur habitare in nubibus, juxta illud: «Qui ponis nubem ascensum tuum;» idque multis de causis: *prima*, quia nubes a terra sunt elevatae et altae, alta autem et excelsa sedes debetur Deo altissimo; *secunda*, quia nubibus velatur et tegitur Dei majestas et gloria; *tertia*, quia in nubibus ostendit suam potentiam: in iis enim et ex iis mirabiliter tonitrua, ventus, imbrem, quo terram fecundat, grandinem, fulgura et fulmina vibrat; *quarta*, quia alludit ad columnam ignis et nubis, in qua residebat, scilicet, etque gloriam ostendebat Deus Hebraeis, eosque praecundo, et dando manna, paseendo per quadraginta annos, deduxit in terram promissam, *Exodi xxxi, 21.* Vide ibi dicta. Unde Syrus vertit, *ego in excelsis superiorum tabernaculum meum posui* (alii, *avi*), et sedes mea in columnis nubium, juxta

illud *Psalm. xviii, 6*: «In sole posuit tabernaculum suum, et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo.» Et *Psalm. xvii, 11*: «Volavit super pennas ventorum. Et posuit tenebras latibulum suum; in circuitu ejus tabernaculum ejus; tenebrosa aqua in nubibus aeris.» Tigurina vertit, *ego in sublimi sedem cepi, et solium meum super columnam nubis collocavi.* Porro thronus hic sapientiae non est aliud quam cathedra Dei docentis, simul et judicantis tribunal, juxta illud *Psalm. xcvi, 7*: «In columna nubis loquebatur ad eos,» tanquam ex tribunali regio et cathedra jus dicens, pater, favens, noxios damnans, docens, instruens, dirigens. viam monstrans in terram promissam.

Anagogice Christus, qui est Sapientia Patris, thronum habebit in nube gloriosa, cum venerit judicare orbem in die judicii, *Matth. xxiv, 30*:

Allegorice Rabanus: Thronus, inquit, Filii Dei fuit in columna nubis, id est, in humanitate excelsa, omnibusque virtutibus dotata, quae quasi nubes gloriosa velavit et decoravit ejus deitatem, juxta illud *Isaia xix*: «Ecce Dominus ascendet super nubem levem.»

Mystice, Sapientia incarnata, puta Christus, Dei Filius, novem mensibus habitavit in utero B. Virginis, quasi in caelo animato, et in columna nubis. Quocirca multi Patres B. Virginem vocant nubem, eo quod ipsa Solis, id est divinae vindictae, ardorem temperet, animamque irroret et fecundet. Ita Chrysippus homil. 2 *De Deipara*: «Ave, inquit, nubes pluviae potum animis Sanctorum exhibentis.» Et Hesycheus, homil. 2 *De Deipara*, «nubem eam dicit, pluvias incorruptas continentem.» S. Epiphanius, *serm. De Laud. Virg.*: «Ave, inquit, gratia plena, nubes columnae similis, quae Deum habes, qui populum deduxit per desertum.» Et iterum: «O B. Virgo, nubes, inquit, es lucida, quae fulgur de caelo lucidissimum ad illuminandum mundum deduxisti Christum; nubes celestis, quae tonitruum Spiritus Sancti in te ipsa reconditum deduxit in mundum, et imbrem Spiritus Sancti in universam terram, ad producendum fidei fructum, cum impetu demisit.» Proclus Episcopus Constantinopolitanus *De Deipara*: «Haec, inquit, vere levis nubes, quae super Cherubim sedentem in corpore suo gestavit.» S. Hieronymus in *Psalm. lxxvii, 14*: «Certe, inquit, nubem levem debemus sanctam Mariam accipere. Pulchre dixit: In nube dei; nubes enim illa non fuit in tenebris; sed semper in luce.» Andreas Cretensis orat. 2 *De Deipara*: «O columna, inquit, non carnalem per lucem deducens Israel, qui fugatur; sed spirituales, qui deducitur ad inerrantem lucem cognitionis, divinis illuminans facibus. O nubes tota lucida, et mons umbrosus, non adumbrans ingratum populum Judaeorum, sed dilectum Dei populum, gentem sanctam, maternis tuis laedibus illustram.» S. Bonaventura, in *Specul. B. Virgin.* cap. III, ait: «Maria est nobis columna nubis, juxta illud

psalmi: Deduxit eos in nube, quia tanquam nubes protegit ab aestu divinae indignationis, et ab aestu diabolicae tentationis, sicut dicitur in psalmo: Expandit nubem, etc. Maria quoque est columna ignis in nocte saeculi hujus illuminans mundum.» Citatque illud Bernardi: «Tolle corpus hoc solare, quod illuminat mundum, ubi dies? Tolle Mariam, hanc maris stellam, quid nisi caligo involvens, umbra mortis, a densissima tenebra relinquuntur?» Haec ex Bonaventura de Virgine, quae dicitur columna nubis et ignis. Sicut enim de columna hac dicitur *Exodi xiv*: «In vigilia matutina respiciens Dominus super castra Aegyptiorum per columnam ignis et nubis, interfecit exercitum eorum, et subvertit rotas curruum, feriebanturque in profundum.» Ita Deus per Deiparam tanquam per fenestram caeli, et per mysticam columnam ignis et nubis respiciens, demonis vires et potentiam penitus evertit.

Quod si denique dicas, in Dei sede plerumque Dei majestatem auctoritatemque significari, hoc quidem negari non potest; attamen in nulla pura creatura ita relucet Dei gloria atque majestas divina, item attributa, praesertim potentiae, sapientiae et bonitatis, sicut in Virgine Deipara. Ut propterea S. Bernardinus tom. I, *concion. 61*, art. 6, cap. IV, dicat Deiparam appellari, *Psalm. viii*, Dei magnificentiam.

Symbolice, nubes, in qua quasi in throno residet Deus, est divina caligo, de qua docte disserit S. Dionysius, *epist. 5*; Deus enim «lucem inhabitat inaccessibilem,» I *Timoth. vi, 16.* In hac caligine residet SS. Trinitas, puta, tres divinae Personae, ac primo in ea thronum suum habet Pater, deinde Filius, mox Spiritus Sanctus.

Dices: Una est essentia, majestas, adoratio et thronus (uti ait hic Siracides, et *Isaia cap. vi*, et S. Joannes, *Apocal. cap. iv et v*) SS. Trinitatis; quomodo ergo insinuas thronum Filii esse medium inter thronum Patris et thronum Spiritus Sancti? Respondeo: Throni tribuuntur SS. Trinitati figurate et anthropopathe; constat enim illam, utpote spiritum, proprie nec egere, nec habere thronum. Throni ergo significant ipsam trium Personarum hypostasin sive subsistentiam, ejusque dignitatem et excellentiam: in hac enim subsistunt, et quasi in throno gloriae suae resident. Nam, ut ait D. Thomas, I part. *Quaest. XXIX*, art. 3 in corp., persona significat id, «quod perfectissimum est in tota natura, subsistens in natura rationali, atque idipsam excellentiori modo convenit Personis divinis, quam creatis.» Et ad 2: «Quia, inquit, magnae dignitatis est in rationali natura subsistere, ideo omne individuum rationalis naturae dicitur persona; sed dignitas divinae naturae excedit omnem dignitatem, et secundum hoc maxime competit Deo nomen personae.» Si persona, dignitas est; habet ergo suae dignitatis statum quasi thronum. Ratio est, quia paternitas in Patre magna, imo infinita est dignitas, ex qua,

ut ait Apostolus: « Omnis paternitas in cælo et in terra nominatur. » Æqualis dignitas est filiatio in Filio, et spiratio in Spiritu Sancto, quas proinde adoratione patriæ colimus et veneramur. Hoc est quod ait Damascenus, lib. I *De Fide*, cap. XI, « Patrem et Filium distingui perfectionibus personalibus. » Atque tres relationes in personis esse tres eximias perfectiones, validis rationibus docet Suarez, lib. III *De Trinitate*, cap. IX, ac Gregorius, *De Valentia*, in citatum S. Thomæ locum. Unus igitur est Deus, sive unum Numen, unicusque deitatis est thronus, una pariter essentialis adoratio; at Personæ sunt tres, æque eximie et infinitæ, ideoque singulæ patriæ colendæ: illæ ergo triplicem habent personalem subsistentiam, et, ut ita dicam, thronum, consequenter et adorationem. Patrem enim, qua Pater est, adoramus ut generantem Filium, Filium adoramus ut a Patre genitum, Spiritum Sanctum ut procedentem ab utroque. Igitur, esto adoratio essentialis Dei, qua Deus est, sit una; tamen personalis est triplex, nam adoratione personali, quæ propria est Patri qua Pater est, non licet adorare Filium qua Filius est, nec Spiritum Sanctum qua Spiritus Sanctus est; et vice versa: hoc enim esset cum Sabellio confundere tres Personas divinas, cum illæ realiter a se invicem distinguantur, sintque tres reales hypostases et subsistentiæ. Sic Ecclesia in festo Pentecostes invocatur Spiritum Sanctum, ut personam distinctam a Patre et Filio, in festo SS. Trinitatis sigillatim tres personas, ut personæ distinctæ sunt, invocatur et adoratur. Sicut ergo deitas unius una est essentialis et tribus personis communis adoratio; sic Sanctissimæ Trinitatis trina trium Personarum, ac cuilibet sua propria personalis est adoratio, juxta id quod canit Ecclesia in Præfatione Missæ SS. Trinitatis: « Ut et in personis proprietas, et in essentia unitas, et in majestate adoretur æqualitas. » Tam ergo proprietas in personis adoranda est, quam in essentia unitas. Hæc autem proprietas triplex est: ergo triplici personali adoratione adoranda. Rursum in Officio ad *Magnificat*, in secundis Vesperis: « Te Deum, inquit, Patrem ingenitum, te Filium unigenitum, te Spiritum sanctum Paraclitum, etc., laudamus atque benedicimus. » Pater ergo adoratur ut ingenitus, Filius non ut ingenitus, sed ut unigenitus. Hos thronos notasse videtur Daniel cap. VII, dicens: « Aspiciebam, donec throni positi sunt. » Nam hos thronos fuisse Dei et SS. Trinitatis patet ex eo quod subdit: « Et antiquus dierum sedit, » etc., cujus deinde majestatem describit, nulla facta Angelorum vel Sanctorum mentione. De Angelis primis et summis dicit: « Decies millies centena millia assistebant (non assidebant) ei. » Hoc enim decorum et dignitas divinæ majestatis exigit, ut Angeli illi, non sedendo assidere, sed stando assistere dicantur. Secus est de Christo judice, cui quasi homini homines, puta, Apostoli, in judicio assidebunt,

Matth. XIX. Igitur, ut fusiis dicta in synopsi contraham, tres Personæ divinæ sunt tres reales hypostases; anthropopathos ergo eis tres tribuimus thronos, quia cuique suus debetur honor et adoratio. Unde Ecclesia in Litanis seorsim singulas personas adoratur et invocatur, dicens: « Pater de cælis, Deus, miserere nobis. Fili, redemptor mundi, Deus, miserere nobis, » etc.

Rursum tres in tribus personis sunt relativæ proprietates excellentissimæ, ideoque in suo statu, quasi throno, honorandæ et adorandæ; nam cuique personæ sua est propria, puta, paternitas, filiatio, spiratio. Pater enim per paternitatem generat Filium sibi coæqualem: Filius per filiationem nascitur, ut imago Patris, splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus: Spiritus Sanctus procedit ut amor notionalis Patris et Filii immensus. Pater ergo adoratur ut genitor, Filius ut genitus, Spiritus Sanctus ut amor notionalis: utriusque Summa, Deitatis unus est thronus essentialis; Sanctissimæ vero Trinitatis, triplex personalis.

8, 9, 10 et 11. GYRUM COELI CIRCUIVI SOLA, ET PROFUNDUM ABYSSI (Græce, *abyssorum*, id est, profundissimarum aquarum et voraginum, quæ fundo carere videntur, quia eum explorare nequeunt homines) PENETRAVI, IN FLUCTIBUS MARIS AMBULAVI; ET IN OMNI TERRA STETI, ET IN OMNI POPULO, ET IN OMNI GENTE PRIMATUM HABUI, ET OMNIUM EXCELLENTIUM ET HUMILIUM CORDA VIRTUTE CALCAVI. — Tigurina, orbem (alii, ambitum) cæli circuivi sola, vadique profundi perambulavi. Omnes fluctus maris, et terram omnem, necnon cunctos populos gentesque possedi, et tam excellentium, quam humilium corda calcavi omnium; Syrus, in cælo una cum eo (Deo) simul habitavi, et in fundamentis abyssorum ego ambulavi, in fontibus aquarum, et in fundamentis orbis, et in omnibus gentibus et populis dominatus sum. Dicit in præterito, habitavi, circuivi, penetraui, ambulavi, steti, primatum habui, calcavi, ut significet suam antiquitatem et æternitatem, antiquumque et æternum jus et dominium; alioqui hæc præterita, more Hebræo, quamlibet temporis, etiam præsentis et futuri, differentiam significant: *circuivi* ergo, id est, circuivi, circumeo, et circumibo; *calcavi*, id est, calcavi, calco, et calcabo; et ita de cæteris.

Hiscæ omnibus demonstrat Sapientia amplum et universale suum herile jus, dominium et fortitudinem, ait Rabanus, æque ac scientiam et providentiam circa omnia quæ cæli et terræ ambitu continentur; se, nimirum, omnia perspicere, pervidere, providere, ordinare, disponere, sequi omnibus dominari et præsidere, omniaque continere et complecti; secundo, se in omnium rerum creatione legem perpetuo servandam singulis indidisse, obediensque suæ voluntati et legi cunctas effecisse, quod proprium est sapientiæ munus; tertio, se omnibus gentibus Dei cognitionem, metum et cultum, una cum ratione inse-

ruisse. Primum enim excellentissimumque in omni republica semper habitum fuit, numinis reverentia, cultus et religio.

Nota: Cum ait Sapientia: « Gyrum cæli circuivi sola; » si per Sapientiam accipias increatam et personalem, puta Filium Dei, *sola* non excludit Patrem et Spiritum Sanctum. Nam, ut ait Evaristus Papa, *epist. 1*, sicut nihil nocet Filio, quod solus Pater habet lucem inaccessibleem, ita nihil nocet Patri, quod ejus sapientia sola cæli gyrum circumierit: nam utrobique *sola* excludit cæteras non personas divinas, sed naturas creatas, puta, omnes homines et Angelos, uti docent Scholastici.

Unde Lyranus hæc de Filio Dei sic particulatim exponit: « Gyrum cæli, » id est, cælum sidereum, inquit, luminaribus et stellis ornatum, « circuivi sola, » disponendo motum orbium. « Et profundum abyssi penetraui, » præparando concavitates in terra, ut ibi congregatis aquis appareret arida, quæ congregatio vocatur Oceanus vel abyssus. « Et in fluctibus maris ambulavi, » salvando Noe, et eos qui cum eo erant in arca inter aquas diluvii. « Et in omni terra steti, » stabilitatem ei dando undique circa centrum mundi. « Et in omni populo, et in omni gente primatum habui: » nam omnis potestas hominum a Deo est. « Et omnium excelsorum et sublimium corda virtute calcavi: » in omnes, tam magni, quam parvi, Filio Dei sunt

subjecti, quia toti Trinitati. Hucusque Lyranus.

ET IN HIS OMNIBUS REQUIEM QUÆSIVI, ET IN HEREDITATE DOMINI MORABOR, — *q. d.* In omnibus populis et gentibus, in quibus me jam dixi primatum tenere et dominari, quæsi locum et populum, in quo proprie requiescerem per amorem et gratiam, meque oblectarem quasi in populo meo cultore, sapiente, pio et sancto. « In hereditate Domini, » id est, in populo fideli, qui est peculium, hereditas et Ecclesia Domini, « morabor, » id est, morari desidero, gestio et destino. Nolo enim morari in populo infideli et gentibus idololatriis: hi enim sunt hereditas, id est, cæterus et ecclesia diaboli; ac proinde hi sunt stulti, incapaces, imo hostes mei: ipsi enim sunt inimici veræ sapientiæ, id est, veræ fidei et pietatis. Unde Græca et Syrus pro Domini habent *requis*, id est *cujus*; sicque clare enuntiant, *cum his omnibus requiem quæsi, et cujus in hereditate morarer, vel figerem domicilium, repete quæsi*. Syrus, *in qua hereditate quiescam?*

Anagogice, Sapientia et sapiens quærit requiem in hereditate Dei cælesti: nec enim alibi est vera requies, juxta illud *Apocal. XIV*: « Amodo jam dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis: opera enim illorum sequuntur illos. » Et illud *Psal. IV*: « In pace in idipsum dormiam et requiescam. » Vide S. Bernardum serm. 2 *in festo omnium Sanctorum*.

TERTIA PARS CAPITIS.

DE SAPIENTIÆ HABITATIONE IN ISRAËL.

12. TUNC PRÆCEPIT, ET DIXIT MIHI CREATOR OMNIUM: ET QUI CREAVIT ME, REQUIEVI IN TABERNACULO MEO. — Hucusque Sapientia descripsit sui originem, nimirum quod a Deo processerit, quia ejus primogenita; suamque operationem et efficientiam, nimirum, quod cælum et terram formarit, illustravit, gubernavit: nunc describit suum officium et legationem in terras ad homines erudiendos. Itaque poetice loquitur de se, quasi de persona distincta a Deo, cum tamen ipsa reipsa sit Deus. Quare proprie hæc competunt primo, sapientiæ communi, quæ est attributum proprium Deo. Hæc enim hic personam induit, ac per prosopopœiam facit se velut ministram Dei, ut ejus jussa exsequatur, sive ministret in erudiendis hominibus, ac illis se communicet per sapientiam a se communicatam et creatam. Simili prosopopœia misericordia et justitia dicuntur astare Deo, ab eoque mitti, quasi legati et judices, ad exercendum opera misericordiæ et vindictæ ipsius. *Psal. LVI, 4*: « Misit Deus misericordiam suam et veritatem suam. » *Psal. LXXVII, 49*: « Misit in eos iram indignationis suæ, indignationem, et iram, et tribulationem. »

Secundo, tamen possunt hæc quoque dari Sapientiæ personali, puta Verbo et Filio Dei. Huic enim appropriatur sapientia et doctrina, sicut Patri appropriatur potentia et creatio, Spiritui Sancto bonitas et sanctificatio hominum. Nam licet Filius in se majestate et dignitate, æque ac naturæ et deitate par et coæqualis sit Patri; tamen quod officium legationis, quod hic assumit, ex humana hominum æstimatione videtur Patri esse minor, eique ministrare: mittitur enim hic quasi legatus, ut Patris præcepta exsequatur, eaque hominibus promulget; unde legati per omnem, quæ regis Dei que persona minor hominibus videtur, induit. Loquitur ergo anthropopathos, sive humano more: sic enim rex, licet dignior sit republica et regno suo, tamen si ipse a republica mittatur ad Imperatorem, quoad hoc officium missionis et legationis, censetur minor et inferior esse republica, et Episcopus, si a sua Ecclesia mittatur ad Pontificem, ut missus est S. Athanasius, S. Epiphanius, S. Paulinus, et hodie multi mittuntur; licet major et dignior sit Ecclesia; tamen quatenus ab ea mittitur, censetur ea esse minor. Sic quoque Filius Dei, quatenus

a Patre hic militatur, ejusque fit legatus et doctor hominum, anthropopathos, sive apud homines, et ex hominum more et aestimatione, videtur Patre esse inferior; licet in se plane sit par et æqualis. Inducitur ergo hic Filius ante incarnationem, quasi legatus a Patre proficisci ad Judæos et Israelitas, posteros Abrahæ et Jacobi, ut eos per Mosem doceat legem, fidem et cultum Dei, veramque sapientiam qua fideles, sancti et beati evadant. Ita Lyranus. Missio, inquit, Sapientiae genitæ (puta Verbi, sive Filii in mundum) vocatur præceptum. Porro, quomodo Filius dicatur mitti a Patre, quia ab eo procedit; et Spiritus Sanctus a Patre et Filio, a quibus procedit; Pater vero non dicatur mitti a Filio et Spiritu Sancto, utpote qui a neutro procedat, vide S. Thomam et Scholasticos edisserentes 1 part. *Quæst. XLIII* Aliter Palacius: Non dicit, inquit: «Tunc præcepit mihi,» sed solum: «Tunc præcepit,» id est, præcepit intra se, decrevit, et animo firmavit. Sic et Jansenius.

Rursum et potius id præstitit Filius per incarnationem, quando ex posteris Abrahæ, puta ex B. Virgine incarnatus est, eosque verbo et exemplo docuit viam virtutis et salutis. Tunc enim reipsa Filius ex immensa sua dignatione et gratia «semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo,» ut ait Apostolus *Philip. II*. Nam ipsa divinitas Filii se demisit, et quasi depressit ad inum carnis et humanitatis nostræ, ut ex omni fieret quasi inane et nihil, puta creatura et homo creatus; hoc enim significat *εἰς ἐξinanivit*. Porro Filius factus homo, qua homo minor fuit Patre, et seipso qua Deus est, uti omnibus clarum est. Sicut ergo Filius ante incarnationem fixit suam sapientiam et doctrinam cathedram apud Judæos, docendo eos per Mosem, Pontifices, Scribas et Phariseos; sic et post incarnationem eandem ipse personaliter apud eos fixit et usurpavit, ore proprio evangelizans et prædicans arcana Patris, et abscondita a constitutione mundi. Et hæc omnia significat hic Siracides, imo ipsa Sapientia, quæ hic loquitur.

Dicit ergo: «Tunc præcepit,» etc., *q. d.* Cum tam avidè et sollicitè populum et sedem, puta hæreditatem Domini, in qua requiescerem, quærerem; ecce tibi Deus votis meis obsecundans, populum, locum domumque mihi assignavit in Jacob, id est, in posteritate et populo Israel: hunc enim elegit ipse in hæreditatem, id est, in suam possessionem, populum et Ecclesiam, in qua ego tabernaculum meum figere desiderabam et destinabam. Præcepit ergo mihi Creator omnium, dixitque: «In Jacob inhabitabit.» Igitur: «Qui creavit me, requievit,» id est, requiescere me fecit, «in tabernaculo meo,» id est, mihi a Deo attributo, puta «in Jacob,» id est, in Israel. Hunc sensum exigunt præcedentia et sequentia, ac Græca, quæ habent, *κατέκτισσε τὴν σκηνὴν μου*, id est,

quiescere fecit, fixit, collocavit tabernaculum meum, et per consequens me in eo. Sic Virgilius in Pharmaceutria ait:

Et mutata suos requierunt (id est, quiescere fecerunt, collocarunt), flumina cursus.

Et Plautus in *Mostellar.*: «Quiesce (id est quiescere fac, seda), tumultum hunc, qui est ante ostium.» Est hebraismus: Hebræi enim sæpe *cal* usurpant pro *hiphil*, id est, verbum neutrum pro activo. Sic Paulus ait *Rom. VIII*, 26: «Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus;» «postulat,» id est, postulare facit; nec enim Spiritus Sanctus postulare potest gemitibus, quia gemere nequit, ait S. Augustinus.

Unde Tigurina totam hanc sententiam a vers. 11 usque ad vers. 14, ita plane clareque connectit, vertitque, *post hæc omnia quæsvi quietem, et in alicujus possessione domicilium. Tum Conditor universorum mandata mihi dedit, et Creator meus fixit mihi tabernaculum meum, et ait: in Jacob habita, et inter Israelitas accipe possessionem.* Alii ad Græca pressius clariusque, *in Jacob figito tabernaculum, et in Israel hæreditatem adito.* Græcum enim *κατέκτισσε* idem est quod, *figito tabernaculum*, quod respondet ei quod præcessit: *κατέκτισσε τὴν σκηνήν μου*, id est *requiescere fecit, fixit, locavit, tabernaculum meum.* Sic et Syrus, *in omnibus his requiem quæsvi mihi, quia in qua hæreditate requiescam? Tunc præcepit mihi Dominus universorum, et qui fecit me, et collocavit tabernaculum meum, dixit mihi: In Jacob habita, et stabilire in Israel.*

Si quis tamen malit *εἰς* et qui creavit me, requievit in tabernaculo meo, proprie, ut sonat, accipere; sic exponat et adaptet, *q. d.* Creator omnium, qui creavit me, quique requievit in tabernaculo meo, præcepit et dixit mihi: «In Jacob inhabitabit.» Deus enim dicitur habitare in tabernaculo sapientiae, id est, primo, in ipsa sapientia: ipsa enim sibi domus est et tabernaculum. Quo schemate et prosopopeia significatur sapientiam Deo esse domesticam, familiarem et intimam, adeo ut in ea Deus habitare videatur. Sic Deus dicitur habitare in throno misericordiae et justitiæ. *Ps. LXXXVIII*, 15: «Justitia et judicium præparatio sedis tuæ.» *Psalm. IX*, 9: «Paravit in judicio thronum suum, et ipse judicabit orbem terræ in æquitate, judicabit populos in justitia.» *Proverb. cap. XX*, 28: «Roboratur clementia thronus ejus.» *Proverb. XXV*, 8: «Firmabitur justitia thronus ejus.»

Secundo, Deus Pater habitat in Filio, qui est sapientia genita, per *περιχώρησιν*, id est, circumcessionem divinam, qua una persona est in alia quavis, nimirum Pater est in Filio et Spiritu Sancto; Filius est in Patre et Spiritu Sancto; Sanctus Spiritus est in Patre et Filio, juxta illud Christi: «Non creditis, quia ego in Patre, et Pater in me est?» *Joan. XIV*, 10. Et vers. 20: «In illo

die cognoscetis, quia ego sum in Patre meo.» Unde Evaristus Papa, *epist. 1*, et Joannes II Pontifex, anno Christi 532, *epist. ad Valerium* sic legunt: «Qui genuit me, requievit in tabernaculo meo.»

Tertio, Deus, præsertim Filius, est in carne et humanitate, quam assumpsit, quasi in tabernaculo suo: in ea enim «inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter,» *Coloss. II*, 9. Humanitas ergo Christi, quæ est tabernaculum sapientiae creatæ et incarnatæ, eadem est tabernaculum Dei, et Filii Dei: in ea enim ipse hypostaticè, essentialiter et personaliter inhabitat.

Quarto, tabernaculum sapientiae, id est, veræ fidei, religionis, pietatis et sanctitatis, est Ecclesia, in qua quasi in tentorio et templo suo requiescit Deus Pater, Filius et Spiritus Sanctus.

Tropologice, Nazianzenus in *Distichis*: «Perpetuum tibi sit hoc studium, inquit, ut mentem tuam templum Deo exstruas. Hinc enim assequeris, ut eum pro spirituali statua in intimo cordis habeas. Nosce teipsum, hoc est, unde originem duxeris, et qua dignitate præditus sis: sic enim facile primarium illud pulchritudinis exemplar consequeris.» Sic et S. Bernardus, in *Meditat. cap. I*: «Nihil, ait, tam simile est illi summæ Sapientiae, quam mens rationalis, quæ per memoriam, intelligentiam et voluntatem in illa Trinitate ineffabili consistit. Consistere autem in illa non potest, nisi ejus meminerit, eamque intelligat ac diligat. Meminerit itaque Dei sui, ad cujus imaginem facta est; eumque intelligat, diligat atque colat, cum quo potest semper esse beata. Beata anima, apud quam Deus requiem invenit, et in cujus tabernaculo requiescit. Beata, quæ dicere potest: Et qui creavit me, requievit in tabernaculo meo. Negare siquidem requiem cæli ei non poterit. Cur ergo nos deserimus, et in his exterioribus Deum quærimus, qui apud nos est, si nos velimus esse apud eum?»

Mystice, tabernaculum, in quo Deus recondidit summam sapientiam creatam, imo et sapientiam increatam et incarnatam, est B. Virgo, in qua Dei Filius, dum conciperetur, novem mensibus habitavit et requievit. Atque hinc ipsa omnem suam dignitatem accepit; accipit enim maternitatem Dei, quæ est dignitas tanta, ut ab hominibus et angelis comprehendi nequeat; sed omnem omnium captum superet. Nam, ut recte docet noster Christophorus a Castro *De Deipara, cap. III*, Virginem Mariam esse matrem Dei, est excellentia quasi infinita; quia non potest esse mater filii excellentioris, quam Dei, sicut, proportionè servata, humanam Christi naturam unitam esse Filio Dei hypostaticè, est dignitas infinita: quia uniri non potest excellentiori supposito, quam divino. Hinc B. Petrus Damianus, sermone *De Nativitate S. Mariæ*, dixit «Deum tribus modis esse in creaturis; quarto vero per identitatem in Virgine, quia idem est quod ipsa,» eo modo, quo mater

et filius sunt una caro, et quasi una persona civilis; multo magis quam sint uxor et maritus, de quibus dicitur *Genes. II*, 24: «Erunt duo in carne una.» Et S. Anselmus, lib. *De Excellentia B. Virginis, cap. II*: «Quamvis, ait, hoc solum de sancta Virgine prædicari, quod Dei mater sit, excedat omnem altitudinem, quæ post Deum dici vel cogitari potest.»

Ex hoc principio deducitur alterum: ut, quemadmodum ex unione humanitatis Christi cum Verbo, colligimus naturali quadam consecutione, datam esse illi infinitam gratiam capitis, et impeccabilitatem, et omnem rationem merendi et satisfaciendi pro hominibus, tanquam mediatori et redemptori; et omnem scientiam et cognitionem eorum, usque ad cogitationes; denique omnia charismata, tanto uberius et excellentius quam aliis, quanto excellentius nomen capitis hæreditavit quam membra, et nomen filii, quam ministri ejus angeli vel homines: sic etiam fateamur quasi naturali quadam consecutione, ex matris dignitate debitam illi immensam quandam gratiam, qua facta est Dei gratia impeccabilis, advocata, mediatrix et redemptrix omnium hominum; et indita est illi cognitio eorum omnium requisita, et tam copiosa affluentia charismatum et donorum supernaturalium, quante excellentior est mater servis, et propinquior Verbo quam cæteri, tam angeli quam homines. Juxta hoc recte Methodius, *orat. De Purificatione*: «Euge, ait, euge quæ debitorem illum habes, qui omnibus mutuatur: Deo enim universi debemus; tibi autem etiam ille debet. Proinde, qui dixit: Honora patrem tuum, et matrem tuam, ut is decretum a se promulgatum observet, et alios excedat, omnem matri et gratiam et honorem impendit.» S. Cyprianus quoque, *serm. De Nativitate Christi*: «Matri, ait, plenitudo gratiæ debebatur.»

Atque hac de causa vocata est Maria, id est, excelsa, sublimis, eminens, a radice *מרים* *ram*, id est, excelsus fuit; vel Maria, id est, domina, magistra et princeps: *מורה* *more* enim est dominus, magister, princeps, a radice *מירה* *vara*, id est, docuit, direxit, licet alii Maria idem esse velint quod myrrha vel amaritudo passionis, a radice *מרמר*, id est, amarus fuit. Accedit, quod B. Virgo sit mater Dei sine patre, ipsa enim supplevit vicem patris et matris. Quare magis est mater Dei, quam sint matres hominum: hæc enim non dant totam substantiam filio, sed partem unam duntaxat; nam alteram, eamque præcipuam, dat pater. Christus ergo totam humanitatem accepit a matre, omniaque sua, qua homo est, debet matri. Quocirca Christus Deus et homo per hanc suam a Virgine conceptionem et nativitatem, factus est B. Virgini debitor, eique quasi matri et patri obligatur, suaque accepta ferre debet magis, quam alii filii debitores sint suis parentibus, isque suum esse acceptum referre teneantur.

Quæ sane magna est Deiparæ dignitas, magna Filii Dei dignatio.

Porro, quod Sapientia ait se creatam, dicens: «Et qui creavit me,» intellige accommode: «creavit,» id est, quomodolibet fecit, ut vertit Syrus. Hebr. enim ברא *bara*, id est, creavit, amplissimæ est significationis. Quare primo, de Sapientia increata et essentiali sic exponas, q. d. Creator omnium creavit me, id est, elicit me, concepit me, ipsa enim est conceptus mentis divinæ, Verbumque Dei essentiali; secundo, de Sapientia personali, puta, de Filio, q. d. «Creator creavit me,» id est, genitor genuit me; tertio, de Sapientia incarnata, puta de Christo homine, ac de sapientia creata, quam Deus Angelis, hominibus cæterisque creaturis communicat proprie, q. d. Creator creavit, id est, ex nihilo produxit me. Vide dicta cap. XIV.

13. ET DIXIT MIHI: IN JACOB INHABITA, ET IN ISRAEL HEREDITARE (hæreditatem adito, Israel sit hæreditas, portio et possessio tua), ET IN ELECTIS MEIS MITTE RADICES, — q. d. Deus sapientiæ populum, locum et domum assignavit posteros Jacobi Patriarchæ, qui alio nomine dictus est Israel, puta, Israelitas. Hi enim fuerunt Ecclesia, id est, populus fidelis a Deo electus, ut eum sua sapientia, id est, fide, cultu, religione, præ cæteris gentibus imbueret. In eo ergo dicitur quasi in hæreditate sua habitasse, et misisse radices, id est, firmiter radicata fuisse sapientia Dei. Primo, quia illum solum vera puraque Dei cognitione imbuat, juxta illud: «Notus in Judæa Deus: in Israel magnum nomen ejus,» *Psal.* LXXV, 1. Secundo, quia ei soli dedit legem, ritus et caeremonias, quibus pure coleret Deum, juxta illud: «Non fecit taliter omni nationi: et judicia sua non manifestavit eis,» *Psal.* CXLVII, 9. Tertio, quia ei dedit Pontifices, Scribas et Phariseos, sibi invicem per singulas ætates succedentes, qui hanc Dei cognitionem, legem et cultum apud posteros conservarent et propagarent. Quarto, quia solis Judæis familiariter oracula et responsa dabat ex propitiatorio; item per urim et tummim, quæ erant in Rationali pontificis. Quinto, quia his solis dedit vicissim Prophetas, ac tandem Christum a Prophetis prædictum, qui in Judæa incarnari et habitare voluit, ut eos doceret veram sapientiam. Demque Deus Judæos tot miraculis et beneficiis, tantaque et tam peculiariter providentia continuo prosecutus est, ut proprie eorum videretur esse Deus, pater, custos, tutor, provisor, juxta illud: «Ego sum... Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob,» *Exodi* cap. III, 16.

ET IN ELECTIS MEIS (id est in Israelitis, quos mihi in populum elegi), MITTE RADICES, — id est radicare, sedemque tuam firma. Aliter Lyranus: Radices, inquit, sunt præcepta Decalogi, et alia caeremonialia et judicialia, quæ Deus Hebræis dedit, ut per eorum observantiam radicarentur in sapientia divina.

Allegorice, Sapientia et Christus habitant in

Jacob et Israel, id est, in Ecclesia cœtuque fidelium et Christianorum. Hi enim sunt filii Abraham et Jacobi, non secundum carnem, sed secundum sapientiam, id est, fidem, spiritum et gratiam, uti docet Apostolus *Rom.* IX, 8.

Tropologice, sapientia et Christus inhabitant in Jacob et Israel, id est, in supplantatore (hoc enim Hebr. significat Jacob) vitiorum et passionum. Unde Jacob repræsentat Sanctos et electos; Esau vero, impios et reprobos, juxta illud *Malachiæ* I, 2, quod citat Apostolus, *Rom.* IX, 13: «Jacob dilexi, Esau autem odio habui.» Idem in Israel hæreditant, id est, in viro orationi et contemplationi dedito, qui magna fiducia orans dominatur quasi Deo, ab eoque impetrat quicquid vult, uti fecit Jacob luctans cum angelo Deum repræsentante, ideoque vocatus est Israel, id est, «dominans Deo,» aut, ut alii, «vir videns Deum,» *Genes.* XXXII, 26. Nimirum vere sapientem et sanctum efficiunt hæc duæ virtutes, oratio et mortificatio.

Mystice, B. Virgo æternæ Sapientiæ mater habitavit in Jacob; quia ex Judæis nata inter Judæos habitavit, ibique genuit Christum et Christianos: in his ergo quasi electis a Deo, misit primas radices Ecclesiæ Christianæ. Hæc enim cepit in Sion et Sionidis, id est, Judæis ad Christum conversis, opera B. Virginis et Apostolorum. Rursum B. Virgo electorum est dux, mater, magistra et custos. Unde graves Theologi docent signum prædestinationis et electionis divinæ esse cultum et devotionem assiduam erga B. Virginem, juxta illud, quod ei mystice attribuit Ecclesia: «Qui me invenerit, inveniet vitam, et hauriet salutem a Domino,» *Proverb.* VIII. Unde Germanus Patriarcha Constantinopolitanus orat. *De Deipara*: «Sicut, inquit, continua respiratio non solum est signum vitæ, sed etiam causa; sic S. Mariæ nomen, quod in Dei servorum ore assidue versatur, simul argumentum est quod vere vivant; simul etiam hanc ipsam vitam efficit et conservat, omnemque eis lætitiâ et opem ad omnia impertitur.»

14. AB INITIO, ET ANTE SÆCULA CREATA SUM. — Laudavit se Sapientia, vers. 5, a sui origine divina, quod, scilicet, a Deo quasi primogenita Dei filia prognata sit: nunc laudat se a sui antiquitate et æternitate. Quia enim paulo ante dixit se in Jacob habitasse, ne quis putet eam tempore Jacob et Mosis incepisse, subjicit: «Ab initio, et ante sæcula creata sum,» q. d. Ab æterno, ante omnia sæcula et tempora, tum realia, tum imaginaria, creata, id est, producta vel concepta sum. Concipere fingereque animo ante mundum centum annorum millia, milliones annorum, mille myriades myriadam annorum, ante hos, et quosvis alios, quos mente concipere potes, exstiti, eosque omnes in infinitum antecessi, quia ab æterno exstiti, Deoque coæterna fui. Æternitas autem omnia tempora realia et imaginaria in infinitum antecedit. Unde Græca habent, *ante sæculum* (id est, ante

tempus et mundum) *ab initio creavit me, et usque ad sæcula non deficiam*; Tigurina, *ante ævum conditum ab initio condidit me, et in æternum non deficiam*. «Ab initio» ergo, id est ab æterno: unde sequitur: «Et ante sæcula.» Appellat enim Scriptura initium id, quod erat ante tempora; hoc autem erat æternitas. Unde *Proverb.* VIII, dicit eadem sapientia de se: «Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret.» Et Michæas, cap. V: «Egressus ejus ab initio, a diebus æternitatis.» Ita Gabriel Vasquez, I part., *Quæst.* XXXIII, disp. 139, cap. I, in fine.

Igitur hisce verbis Sapientia significat: primo, se esse intemporealem, ideoque increatam et divinam, imo Deum; æternitas enim separat eam, æque ac Deum, ab omni re humana et creata. Nam, ut ait Nazianzenus, orat. 5 *De Theolog.*: «Temporis interstitio a Deo scindimur et dividimur.» Deus enim æternus est; nos vero subdimur temporis, æque ac cæteræ res creatæ. Unde de Jesu Filio Dei ait B. Petrus Damianus lib. II, *epist.* 5: «Ipse nobis et intemporeale tempus, et illocalis est locus.» Secundo, significat Sapientia se vicissitudinis expertem, ac casibus omnibus, quos variatio temporis parit, superiorem, q. d. Temporarias mutationes transcendendo, constans sum, et ad omnes casus invicta, perinde ac si cum Deo de æternitate et immutabilitate certarem.

Nota: Alludit Siracides ad illud Salomonis *Proverb.* cap. VIII, vers. 22: «Dominus possedit me in initio viarum suarum;» ubi pro *in initio* Hebr. est רשית *rescit*, quod Noster accipit pro ברשית *berescit*, id est, *in principio*. Septuaginta autem nude acceperunt *rescit*, pro *principio*; unde venterunt, *dominus creavit me initium vel principium viarum suarum in opera sua*. Quare verisimile est Siracidem Seniore, qui Hebraice hunc librum conscripsit, Salomonem imitatum, in Hebræo hoc loco scripsisse *rescit*, id est *principium*; Siracidem vero Juniore, qui Seniore in Græcum translulit *rescit* accepisse pro *berescit*, id est *ab initio*, a principio, uti accepit Noster *Proverb.* VIII. Quare, si cum Septuaginta *rescit* nude accipias pro ἀρχή, id est principio, hoc quoque loco cum eis veritas, *principium creata sum*; idque primo, q. d. Dominus fecit me principium operum suorum, ut ego Sapientia essem prima, primoque concepta ante omnia Dei opera; secundo, q. d. Deus fecit, ut essem principium et causa omnium operum ipsius: quia per me, quasi ideam, omnia architectatus est; tertio, ἀρχή non tantum principium, sed et principatum significat; unde illud *Psal.* 109: «Tecum principium,» id est, principatus (Græce enim est ἀρχή, Hebr. נְתִיבוֹת *netivot*, id est, principatus) «in die virtutis tuæ:» sic sensus erit, q. d. Ego Sapientia creata sum ut essem principatus Dei, facta sum princeps omnium operum Dei; quarto, ἀρχή significat primas et primitias, q. d. Ego Sapientia creata sum ἀρχή, id est, ut primitiæ operum Dei, ut primas inter opera Dei tenerem,

juxta illud cap. I, 4: «Prior omnium creata est Sapientia.»

Mystice, hæc omnia facile adaptes B. Virgini, uti fusius ostendam *Prov.* VIII, 22; interim vide ibidem nostrum Salazar erudite et pie hæc pertractantem. Nam B. Virgo ab æterno prædestinata fuit, ut esset principium operum Dei, puta omnium purarum creaturarum. Secundo, ut esset idea sanctitatis, juxta quam sanctos Angelos, Apostolos, Martyres, Virgines, Confessores, Religiosos efformaret. Cum ergo Deus B. Virginem mente concepit et prædestinavit, hos omnes, adeoque fideles omnes prædestinavit. Tertio, principatum gratiæ et gloriæ ei decrevit, principatum sanctitatis, æque ac domini addixit: destinavit enim eam, ut esset omnium creaturarum princeps, regina et domina. Quarto, Deus eam fecit primitias operum suorum. Solebant Deo offerri primitiæ frugum, ut per eas cæteræ fruges censerentur Deo oblatae et sanctificatæ; ita mundus obtulit Deo B. Virginem, quasi primitias naturæ humanæ, per quam omnes homines, totaque natura censeretur ei oblata, purificata et sanctificata.

Quocirca pulchre Rupertus in cap. II *Cantic.*, B. Virginem ita de se loquentem inducit: «Priusquam nascerer, Deo præsens aderam; antequam fierem, bene illi cognita fueram. Elegit me ante mundi constitutionem, ut essem sancta et immaculata in conspectu ejus in charitate. Et si deliciae ejus esse cum filiis hominum, quanto magis deliciabatur cum ista ancilla Domini, miraculo cuneforum filiorum hominum?» Hæc Rupertus. Qua de causa Damascenus, serm. 1 *De Nativitate B. Virg.*, eam vocat «miraculorum abyssum, miraculorum officinam.»

Anagogice, hæc adapta hæreditati Jerusalem celestis, in qua quasi regina regnat et triumphat B. Virgo. Unde hæc ei adaptat Ecclesia in festo Assumptionis ejusdem.

ET USQUE AD FUTURUM SÆCULUM NON DESINAM, — q. d. Sicut æterna sum a parte anteriori, ita et a parte posteriori, quia, *usque ad sæcula*, ut habent Græca, id est per omnia futura sæcula, in æternum persistam. Ita Lyranus. Syrus, *ante sæcula creata sum, et in sæcula sæculorum non desinet memoria mea*.

ET IN HABITATIONE SANCTA CORAM IPSO MINISTRAVI, — q. d. In tabernaculo et templo Judaico in quo habitavi, sacra ministeria per meos ministros levitas et sacerdotes obivi, Deoque vera sacrificia obtuli: hoc enim significat Græce: ἱεροδουλῆσα: unde Græca et Syrus sic ἱεροδουλῆσα habent, *in tabernaculo sancto coram ipso sacrum ministerium obivi*. Hinc Sapientia vocatur ἱερέως, id est sacerdos et mystes, qui arcana Dei servat, eique sanctas sacrificat victimas, uti superius dixi.

Mystice, B. Virgo ministravit Deo in templo, cum in eo fuit præsentata triennis, imo ultro præsentavit seipsam. Unde Ecclesia hæc pro Epi-